

İnsan Ölçeğinde Tasarlanan Kentsel Mekanlar ve Kent Sakinlerinin Aidiyet Duyguları Üzerine Bir Değerlendirme

An Evaluation of Urban Spaces Designed at Human Scale and Urban Residents' Sense of Belonging

Leila Akbarishahabi¹

öz

Kentsel tasarım ilkeleri arasında yer alan insan ölçeği mekândaki fiziksel bileşenlerin ölçüleri ile ilgili bir kavramdır. Mekânın ölçü birimi insan olduğundan, kentsel mekânların insan ölçeğinde tasarlanması ve bu mekânlarda insan ölçüsünde bileşenlerin varlığı bireyde benim gibi hissi uyandırmaktadır. Bu benlik hissi insan-mekân ilişkisinin güçlenmesine ve aidiyet duygusunun oluşup gelişmesine neden olmaktadır. Sosyal sürdürülebilirlik için, bireyde aidiyet duygusunun gelişmesi önemlidir. Aidiyet mekândaki güven duygusunun artması, yabancılaşma ve suç eğiliminin azalmasına yardımcı olmaktadır. Bu çalışmanın amacı, insan ölçeği ve aidiyet duygusu arasındaki ilişkiyi vurgulamaktır. Çalışmanın hipotezine göre, kentsel mekânlarda insan ölçeğindeki tasarımlar ve elemanların varlığı, kent sakinlerinin aidiyet duygularını geliştirmektedir. Çalışmada 400 katılımcı ile anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların kentsel mekânlarda dolaşırken fark ettikleri kentsel elemanlar ve aynı zamanda, mekâna aidiyet duyguları sorgulanmıştır. Daha sonra, kentsel elemanlar bağımsız ve aidiyet duygusu bağımlı değişkenler olarak tanımlanmış, çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Sonuç olarak, katılımcıların aidiyet duyguları ve peyzaj elemanları, kent mobilyaları, kaldırım ve yaya yürüyüş yolları, bina cephelerindeki girinti-çıkıntılar ve kapı- pencere yoğunluğu gibi değişkenler arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, katılımcıların aidiyet duyguları ve fark ettikleri eleman olarak arabalar arasında anlamlı ve negatif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak, kentsel tasarım projelerinde yayalara yönelik mekânların tasarlanması bireylerin aidiyet duygularının gelişmesine neden olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kentsel tasarım, İnsan ölçeği, Aidiyet duygusu

ABSTRACT

The human scale, among the principles of urban design, is a concept related to the sizes of the physical components in the space. Since the measurement unit of the space is human, the design of urban spaces at human scale and presence of human-sized components in these spaces evoke the feeling of like me in the individual. This sense of self leads to strengthening the human-space relationship and forming and developing a sense of belonging. For social sustainability, it is important to develop a sense of belonging in the individual. The sense of belonging helps to increase the sense of trust in place and decrease the alienation and tendency of crime. The aim of this study is to emphasize the relationship between human scale and sense of belonging. According to the study's hypothesis, the existence of human scale designs and elements in urban spaces improves the sense of belonging of the city dwellers. A survey was conducted with 400 participants in the study. The urban elements that the participants noticed while walking around the urban spaces and, at the same time, their sense of belonging to space were questioned. Then, urban elements were defined as independent and sense of belonging as dependent variables, and multiple regression analysis was performed. As a result, it has been determined that there is a significant and positive relationship between the participants' sense of belonging and variables such as landscape elements, urban furniture, pavement and pedestrian walkways, recesses-protrusions and door-window density on building facades. In addition, it was determined that there was a significant and negative relationship between the

¹ **Corresponded Author:** Asst. Prof., Cappadocia University, Faculty of Architecture, Design and Fine Arts, Department of City and Regional Planning, Nevşehir, Turkey, leila.akbarishahabi@kapadokya.edu.tr, 0000-0002-0547-7874

sense of belonging of the participants and the cars as the element they noticed. As a result, the design of spaces for pedestrians in urban design projects causes the sense of belonging of individuals to develop.

Keywords: Urban design, Human scale, Sense of belonging

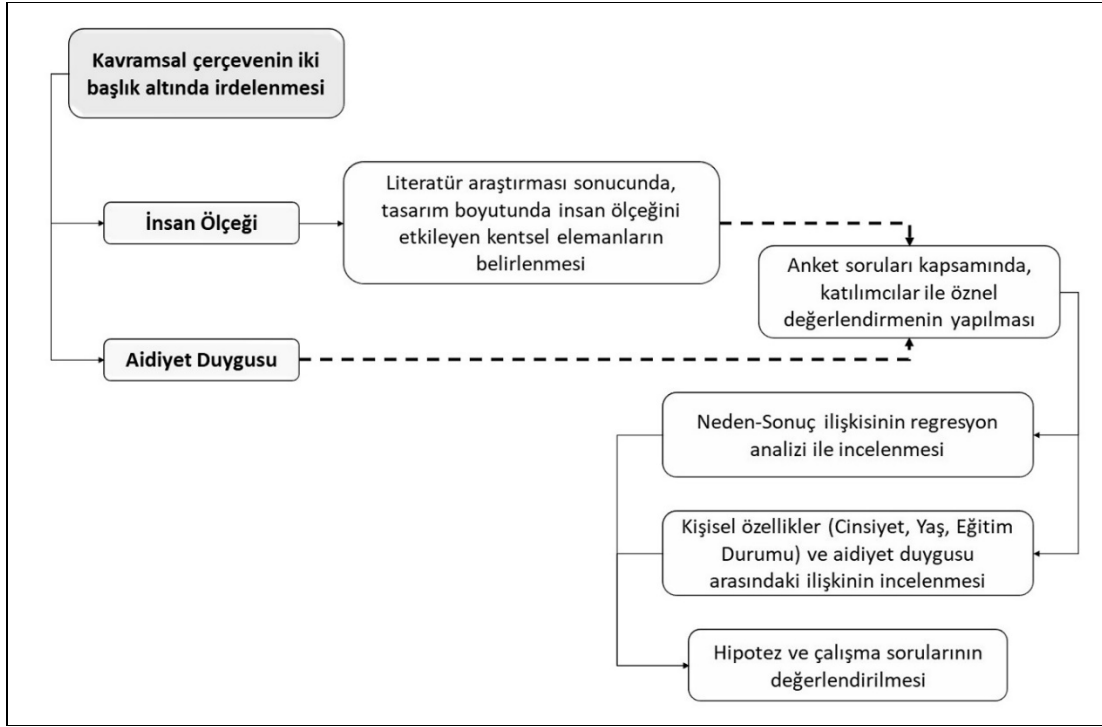
GİRİŞ:

İnsan ölçeği, temel olarak, insanların günlük yaşamlarında görebildikleri, dokunabildikleri ve algılayabildikleri insan vücudu ve insan davranışlarıyla ilgili bir ölçeği ifade etmektedir (Long, 2019). Kentsel tasarım ilkesi olarak tanımlanan insan ölçeği, kentleri daha insan odaklı, kullanıcı dostu ve yaşanabilir hale getirmenin bir aracıdır. Ölçek olarak insan boyutuna yakın tasarımları içeren bu ilkenin temel amacı, küçük ölçekli ve görsel erişilebilirliği olan göz hizasındaki kentsel bileşenler ile mekânı daha algılanabilir hale getirmektir. Ancak, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, modern mimari ve tasarım projeleri sonucunda, küçük ölçekli eski kentsel doku yerini büyük ölçekli yüksek binalar, işlevsel bölgeler, karayolu ağları ve geniş ölçekli açık alanlara bırakmıştır. Böylece, insan ölçeğindeki mekânlar ve binalar kaybolurken, kentler arabalar ile dolup taşmıştır. Bu dönem, Jane Jacobs (1961) tarafından yazılan, "The death and life of great American cities" adlı kitapta, modernist kentsel planlama ve tasarım yaklaşımlarının kentlerde geleneksel doku, çeşitlilik, yakınlık ve tarihsel bağlama zarar verdiği vurgulanmıştır. Günümüz modern kentlerde geniş yollar ve devasa yapılar gibi sadece tek ölçekli tasarımlar görülmekte, küçük, orta ve büyük ölçekli kentsel elemanlardan oluşan mekânsal hiyerarşi kaybolmaktadır. Mekânda, özellikle 1 cm ile 1 m boyutunda olan bitkilerin, çiçeklerin, kentsel mobilyaların ve bina cephelerindeki süsleme, girinti-çıkıntı, eklemeler ve detayların var olması mekânı insan ölçeğine indirgemektedir. İnsan ölçüsünde olan mekânlar ve bileşenler, insan-mekân arasındaki etkileşimi güçlendirmektedir. Böylece, birey mekânın insan odaklı tasarlandığını ve tasarım sürecinde önemsendiğini kavramaktadır. Mekândaki insan ölçüsündeki bileşenler bireyde "benim gibi" hissini uyandırmaktadır. Bu duygu bireyde aidiyet duygusunun oluşup gelişmesine neden olmaktadır. Aidiyet duygusunun gelişmesi sosyal birliğin oluşması, suça eğilimin azalması ve güven duygusunun artmasına neden olmaktadır. Bu çalışmada, kent sakinlerinin yaşadıkları mahalleye olan aidiyet duyguları ve mahallede insan ölçeğinde var olan kentsel elemanların yoğunluğu ve niteliği arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Kentsel tasarım ilkesi olarak tanımlanan insan ölçeği nedir?
2. Kentsel mekânlarda insan ölçeğini sağlayan parametreler nelerdir?
3. İnsan-çevre etkileşiminde, aidiyet duygusu ne anlama gelmektedir?
4. İnsan ölçeğini sağlayan parametreler ve mekânsal aidiyet duygusu arasında ilişki var mıdır?
5. Bireyin yaş, cinsiyet ve eğitim gibi kişisel özellikleri aidiyet duygusunu etkiler mi?

Çalışmanın hipotezi ve varsayımına göre, kentsel alanlarda insan ölçeğinde tasarlanan elemanların yoğunluğu arttıkça, kent sakinlerinin aidiyet duyguları gelişip güçlenmektedir. Çalışmada, kentsel tasarım ilkesi olarak insan ölçeğinin ve dolayısıyla, kentsel mekânlarda boyutsal olarak insan ölçüsünde ve algılanabilir nitelikte olan elemanların artmasıyla paralel gelişen aidiyet duygusunun önemine vurgu yapılmıştır. Ayrıca, çalışmada, insan ölçeğini sağlayan kentsel elemanların tespiti ve tanımlanması amaçlanmıştır. Genelde, kent ile ilgili çalışmalarda, "İnsan ölçeği" ve "Aidiyet duygusu" göz ardı edilen iki kavram olarak görülmektedir. Oysaki, kentsel tasarımda bu kavramları ve aralarındaki ilişkiyi dikkatte almak, kentlerde suç, yabancılaşma ve güvensizlik gibi sorunların kısmen çözülmesine yardımcı olacaktır. Çalışmanın içeriği, kentsel tasarımda insan ölçeği ve aidiyet duygusuna dayanmaktadır. Bu bağlamda, bu iki kavram literatür kapsamında açıklanmış, kentsel mekânlarda insan ölçeğini sağlayan fiziksel bileşenler tanımlanmış, insan ölçeği ve aidiyet duygusu arasındaki ilişki irdelenmiştir. Son olarak, gelişen aidiyet duygusunun kentsel mekânlarda sağladığı olumlu sonuçlar değerlendirilmiştir. Çalışmanın hipotezini sorgulamak amaçlı, katılımcılar ile anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Anket analizleri sonucunda, bulgular incelenmiş ve kentlerde aidiyet duygusunu arttıran insan ölçekli bileşenler sırasıyla tanımlanmıştır. Çalışmanın sonuç bölümü de ise, kentsel

tasarım projelerine katkı sağlayacak şekilde öneri ve stratejiler geliştirilmiştir. Çalışmanın kavramsal çerçevesi Şekil 1’de verilmektedir.

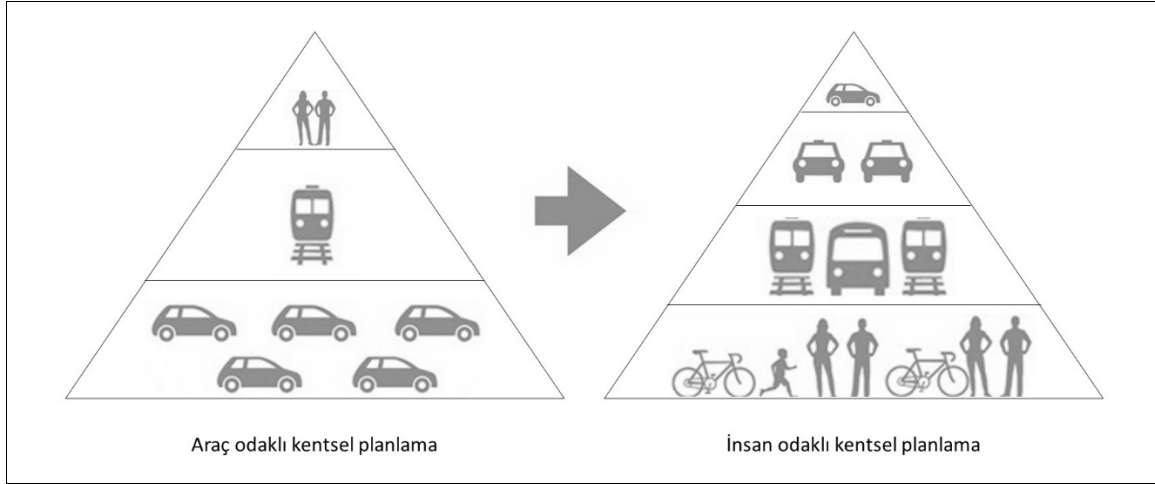
Şekil 1. Çalışmanın kavramsal çerçevesi (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Literatür incelemesi sonucunda, insan ölçeği ve mekansal aidiyet duygusunu kentsel tasarım boyutunda inceleyen çok az sayıda bilimsel araştırmaya rastlanılmıştır. Çalışmanın özgünlüğünü ortaya koyan bu sonuç, aynı zamanda, araştırma sürecinde, bazı zorluklara da neden olmuştur. Bu bağlamda, bilimsel bir araştırmanın önemli bir bölümünü oluşturması gerektiği düşünülen benzer araştırmalara, bu çalışmada yer verilememiştir.

1. İnsan Ölçeği

Mekân boyutsal karşılaştırma sonucunda algılanmaktadır. Birey mekânı algılamaya çalışırken, nesnelere ölçeklerini birbirleriyle karşılaştırır ve kendi vücut ölçeğini referans olarak mekânı bir bütün olarak kavrar. Ölçek kavramı boyuttan farklıdır. Boyut bir nesnenin gerçek ölçülerini temsil ederken, ölçek, o nesnenin etrafındaki diğer nesnelere göre boyutsal kıyaslama sonucunda anlam kazanır (Carmona vd., 2003). Kentsel mekânlar insanların kullanımı için tasarlandığından, mekânın tasarım birimi insandır. İnsanlar mekânsal ölçeği algılayabilmek için kendi vücut ölçeklerini referans olarak mekânı kavramaktadırlar (Ching, 2007). Mekânın insan ölçeği ve boyutunda tasarlanması ve insan ölçüsünde olan bileşenlerin mekânda var olması, kent sakinlerinin yaşam kalitesini artırırken aynı zamanda, insan ve mekân arasındaki ilişkinin kolay sağlanmasına da neden olmaktadır. İnsan ölçeği, tasarım ve görsel erişim açısından ele alındığında, boyutsal hiyerarşi ve çeşitlilikten söz etmek mümkündür. Salingeros’a (2005) göre, Mekânda farklı ölçekteki elemanların varlığı, mekânın görsel olarak anında erişilebilir olmasını sağlamakta ve bu da bireyde konfor ve güven duygusunun oluşmasına neden olmaktadır. Ancak, modern kentlerde küçük-orta-büyük olmak üzere farklı ölçeklerdeki kentsel elemanlar göz ardı edilmektedir (Salingeros, 2005). Günümüz kentlerde, geniş yollar ve devasa yapılar gibi sadece tek ölçekli tasarımlar sonucunda, insan öncelikli yaklaşımlar ihmal edilmektedir. Kentler iki önemli alandan oluşmaktadır: “İnsanların barındığı, çalıştığı, dinlendiği, eğlendiği ve sosyalleştiği mekanlar” ve “İnsanların hareket ettiği mekanlar”. Ancak, modern ilkeler ile tasarlanan ve planlanan kentlerde, kamusal alanlar, insan ölçeğinden çok daha büyük ve daha hızlı ve yoğun bir hareket için tasarlanmıştır. Radwan ve Morsi’ye (2019) göre, teknolojik gelişmelerin

gölgesinde, inşaat ve otomobil endüstrisinin hızla gelişmesiyle birlikte, modern kentler insan odaklı olmaktan çok araç odaklı tasarlanmıştır (Radwan ve Morsi, 2019). Araç ve insan odaklı planlama ve tasarım sistemleri arasındaki fark Şekil 2’de gösterilmektedir.

Şekil 2. Araç ve insan odaklı planlama sistemleri arasındaki fark (Radwan ve Morsi, 2019)

Şekil 2’ye göre, araç odaklı kentsel planlama ve tasarım projelerinin önceliği ve amacı kentin özel araçlar tarafından kolay kullanılabilirliğidir. Ancak, insan odaklı planlama ve tasarım çalışmalarında, temel hedef insanların kentsel alanları kolayca kullanabilmeleri, erişilebilirliğin sağlanması ve kentsel yaşam kalitesi ve memnuniyetin artırılmasıdır. Carmona ve diğerlerine (2003) göre, yaşanabilir kentsel mekânların tasarlanmasını etkileyen altı önemli boyut vardır: sosyal, görsel, algısal, zamansal, morfolojik ve işlevsel. İnsan ölçeği algısal yaşam kalitesi olarak, insanların kentsel yaşam memnuniyetini etkilemektedir (Carmona vd., 2003). Lennard (1997) yaşanabilir kenti aşağıdaki özellikler ile ifade etmektedir (Lennard, 1997):

- Kent sakinleri araçları değil, kentsel mekânı ve diğer insanları görüp hissetmelidir,
- Kent sakinleri birbirlerinden ayrı ve izole bir şekilde değil, sosyal etkileşim ve bütünleşme içerisinde olmalıdır,
- Kentsel mekandaki tasarımlar ve fonksiyonlar insan odaklı olmalıdır,
- Herkese hitap eden ve kullanıcılara güven veren mekânlar olmalıdır,
- Kent sakinlerini memnun eden estetik tasarımlar ve güzel mekanlar olmalıdır,

Bu nitelikler, insan merkezli bir kenti tanımlarken, tasarım boyutunda yaşanabilir bir kentin insan ölçekli olması gerekliliği anlaşılmaktadır. EGCN (2020) raporuna göre, insan ölçeğindeki kentsel tasarım projeleri dört temel bileşenden oluşmaktadır. Bu bileşenler Tablo 1’de özetlenmiştir.

Tablo 1. İnsan ölçeğindeki kentsel tasarım projelerinin bileşenleri (EGCN, 2020)

Bileşenler	Açıklama
Yaşanabilir kent	Kent sakinleri için sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel olmak üzere farklı olanaklara hızlı ve etkin erişimin sağlanması
Göz hizasında bir kent	Yayalar ve bisikletler için tasarlanmış, yüksek kaliteli kamusal mekânlara sahip “göz hizasında bir kent”
Çeşitlilik	Farklı ölçekte ve renkteki kentsel elemanların bir arada bulunması
Herkese hitap etmesi	Çocuklar, yaşlılar, engelliler, kadınlar ve göçmenler gibi tüm kent sakinlerinin ihtiyaçları ve beklentilerini karşılayabilecek işlevler barındırması

Tablo 1'e göre, sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel olanaklara kolay ve hızlı erişim, boyutsal olarak göz hizasında olan elemanlar ve görsel iletişim, doku, renk ve ölçek olarak görsel çeşitlilik ve aynı zamanda, herkese hitap eden işlevsel çeşitlilik mekânın insan ölçeğinde olmasını destekleyen parametreler olarak tanımlanmaktadır. Hansen'e (2014) göre ise, insan ölçeği kentsel doku, yürüme mesafesi, erişilebilirlik, mekânsal organizasyon, yer döşemesi, sokakların genişliği ve uzunluğu, binaların genişliği ve yüksekliği, kent mobilyaları, peyzaj, ağaçlar ve mimari detayların tasarımı ile ilgilidir (Hansen, 2014). Bir kentsel tasarım ilkesi olarak tanımlanan insan ölçeğinin amacı, canlı kamusal mekânlar ve çekici yürüyüş alanları yaratmaktır. Böylece, bireylerin kentsel yaşam memnuiyetleri de artmaktadır. Teng (2012) kentsel mekânların tasarımında insan ölçeği ilkelerini Tablo 2'de açıkladığı gibi özetlemektedir (Teng, 2012).

Tablo 2. İnsan ölçeğini sağlayan tasarım ilkeleri

İlke	Açıklama
Çevresiyle güçlü bağlantı kuran kompakt yapılar	Küçük ölçekli bloklar ve yapılar çevreleriyle güçlü bağ kurabilmekte ve aynı zamanda, insanlar arasındaki iletişim mesafesini azaltabilmektedirler.
Kısa yürüyüş yolları	Çeşitli görsel detaylar ile zenginleştirilmiş kısa yürüyüş yolları, algılanabilir varış noktalarıyla yayalar için davetkar bir nitelik taşırlar.
Hiyerarşik organizasyon	Kentsel mekânları küçük, orta ve büyük olmak üzere farklı boyutlara bölmek mekânda hiyerarşik düzenin sağlanmasına neden olur. Her 25 metrelik mesafede boyutsal olarak değişen kentsel görünüm insanlar için zengin ve keyifli bir kentsel deneyim sunar.
Binalar arasında düzen	Binaların yüksekliklerine göre, sıralı olarak doğru konumlandırılmış binalar, mekânsal düzeni etkilemektedir. Genellikle bir ile üç katlı binalar ve dört ile altı katlı binalar iki ayrı grupta değerlendirilebilir. Yüksek binalar arka planda, alçak binalar ise ön planda konumlandırılabilir.
Mekânlar ve binalarda uyumlu kontrast	Kentsel mekânlar ve binaların ölçeklerinin değişikliği uyumlu bir kontrast oluşturmalıdır. Böylece, bu değişken ölçekler yayaların sürekli ilgisini çekerek heyecanlı bir yürüyüş deneyimine neden olur.
Sokak genişliği ve bina yüksekliği arasındaki dengeli oran	Sokak genişliğinin bina yüksekliğine olan oranı 1 ile 2 arasında olmalıdır.
Özel ve kamusal alanları birbirine bağlayan geçirgen sınırlar	Özel ve kamusal alanı birbirine bağlayan geçirgen ve yumuşak sınırlar, binalar ve kamusal alan arasındaki gösterişsiz ve katı olmayan sınırların insanlar için bir geçiş bölgesi olabileceği anlamına gelir.
Karma fonksiyonlara sahip aktif zemin kat düzenlemeleri	Karma işlevlere sahip aktif zemin kat düzenlemeleri, mekânın insan ölçeğini etkilemektedir. Yatayda kısa cephe uzunluğu, dikeyde ritim ve detaylar insan ölçeğinin sağlanmasına yardımcı olur.
Mimari çeşitlilik, detaylar ve süslemeler	Mimari çeşitlilik ve detaylar, binaların dinamik yapısını sergileyerek insanların dikkatini çekebilecek ve insanları binalara ve mekânlara yakınlaştıracak nitelikte olmalıdır.

Tablo 2'e göre, bağlantı, yürünebilirlik, erişilebilirlik, hiyerarşi, düzen, uyum ve kontrast, kapalılık ve süreklilik, geçirgenlik, işlevsel ve görsel çeşitlilik gibi ilkelerin kentsel tasarım projelerinde dikkate alınması mekânın insan odaklı ve insan ölçeğinde tasarlanmasına yardımcı olacaktır. Kentsel mekânlarda insan ölçeğini sağlayan bileşenleri ortaya çıkarmak önemlidir. İnsan ölçeğinde bir mekân tasarlamak, insanların etkileşimde buldukları ortamları, boyut ve şekil olarak ortalama boyuttaki bir insanın kolayca kullanabilmesini sağlayacak şekilde tasarlamak demektir (Burke, 2016). Karsenberg ve Laven (2012), kentsel mekanlardaki insan ölçeğini üç başlıkta incelemektedir: "Binalar", "Sokaklar" ve "İçerik".

Tablo 3. Üç başlıkta insan ölçeği (Karszenberg ve Laven, 2012)

Binalar	Sokaklar	İçerik
<ul style="list-style-type: none"> Küçük ölçekli birimler Uygun bina yükseklikleri Karakteristik mimari Cephelerde şeffaflık ve geçirgenlik Cepenin dikey-yatay hareketliliği Fonksiyonel çeşitlilik Hibrit bölge (özelden kamuya geçiş) Arazi kullanımında esneklik 	<ul style="list-style-type: none"> Yürünebilirlik (zevкли olmalı) Fiziksel konfor (sokak donatıları) Görsel konfor (sokak mobilyaları) Kapalılık (yükseklik genişliğin en az yarısı kadar olmalıdır) Bakım Binalarda çeşitlilik Peyzaj ve ağaçlandırma Otopark olanakları Tanımlı başlangıç-bitiş noktaları Uygun yoğunluk 	<ul style="list-style-type: none"> Uzunluk-genişlik-yükseklik olarak doğru orantı Meydan, park ve sokak ağlarının doğru bağlantısı Yaya akışı (metre başına dakikada 5 ile 20 kişi arası) Çevredeki mahalleler ile ekonomik ve kültürel etkileşim Çevresel özellikler ile uyumlu kentsel tasarım uygulamaları Yürüyüş ve bisiklet yollarının işlevselliği

Literatür incelemesi sonucunda, çalışmada boyutsal olarak kentsel mekandaki insan ölçeği iki kategoride değerlendirilmiştir: “Mesafe ve Açı”, “Sokaklar ve Binalar”.

1.1. Mesafe ve Açı

Mekân, duysal organlarımızla çevreden edindiğimiz bilgiler sonucunda algılanmaktadır. Mekânsal algılamanın büyük bir bölümünü görsel veriler oluşturmaktadır. Görsel olarak, insanları ve mekânı algılayabilmek için mesafe önemli bir parametredir. Gehl'e (2010) göre, mesafe 100 metreye ulaştığında insanların sadece fiziksel hareketleri görünmekte, 20-25 metre mesafeden insanların yüz ifadeleri fark edilmekte, 10 metreden daha az bir mesafede ise insanların tüm duyguları algılanabilmektedir. Gehl (2010) sosyal etkileşim mesafelerini Tablo 4'teki gibi açıklamaktadır (Gehl, 2010).

Tablo 4. Sosyal etkileşim mesafeleri (Gehl, 2010)

Mesafe	Açıklama
500-1000 m aralığında	Birey, sadece görsel olarak algıladığı verileri kavramaya çalışır.
Mesafe <100 m	Birey ve diğer insanlar arasında, sosyalleşme gerçekleşir.
0-100 m aralığında	Algı düzeyi, genelden detaylı algıya ulaşır.
20-25 m aralığında	Bu mesafede görsel algıya, işitme eklenir ve algı düzeyi artar.
Mesafe <10 m	Tüm duyu organları kullanılarak algılama işlemi tam anlamıyla gerçekleşir.

Tablo 4'e göre, mesafe azaldıkça algı seviyesi artmaktadır. Hall (1996) iletişim mesafesini görsel algının yanı sıra ses seviyesindeki değişiklikler üzerinden dört kategoride sınıflandırmaktadır.

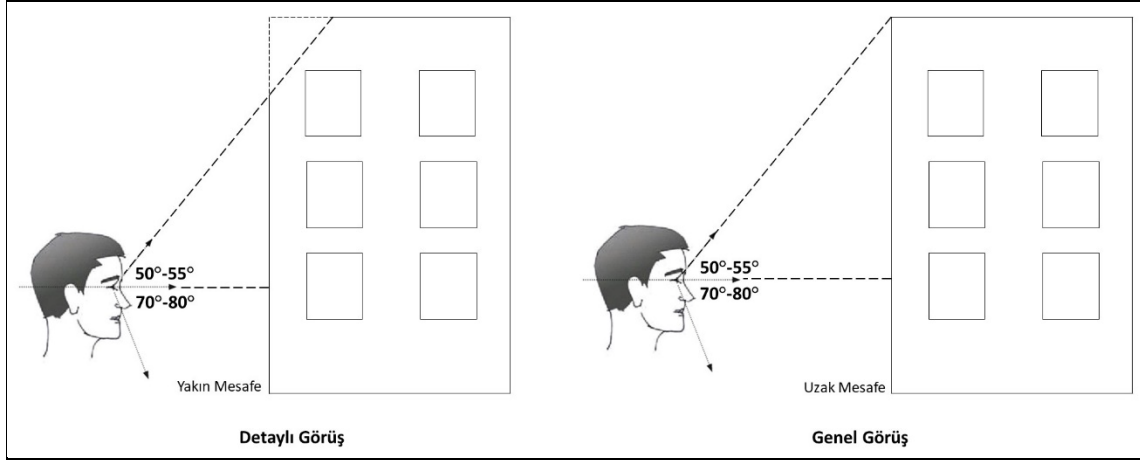
Tablo 5. Mesafe sınıflandırması (Hall, 1996)

Kategori	Mesafe	Açıklama
Yakın mesafe	0-45 cm	Bu mesafe sosyal ortamlarda rahatsız edici olabilir.
Kişisel mesafe	45-130 cm	Yakın arkadaşlar ve aile üyeleri arasındaki temas mesafesidir.
Sosyal mesafe	1,3-3,7 m	Sosyal gruplar ve iş arkadaşları arasındaki mesafedir.
Kamusal mesafe	3,7 m < ...	Duygusal etkileşim değil sadece görsel etkileşim mesafesidir.

Genel olarak, kentsel mekânları algılamak ve bu mekânlarda sosyalleşmek için bireyin nesnelere ve diğer insanlarla olan mesafesi 10 metreden daha az olmalıdır. Göz hizasında olan nesnelere birey tarafından kolay bir şekilde algılanmakta, ancak, göz anatomisine göre, aşağı bakmaktan daha kolaydır ve insanlar yatay görüş çizgisinin 70-80 dereceye kadar altına görebilirken, bu çizgiden 50-55 dereceye kadar yukarısını görebilmektedirler. Böylece, birey kentsel alanlarda yürürken göz hizasında olan ve görüş çizgisinin altında olan elemanları daha kolay algılamakta, ancak, görüş çizgisinin üstünde binaların en fazla beşinci kata kadar olan bölümünü görebilmektedir (Gehl, 2010). Mimari kuramına göre, kentsel görünüm “genel görüş” ve “detaylı görüş” olmak üzere ikiye

ayrılmaktadır. Kentsel mekânları bir bütün olarak anlamak ve ayrıca detaylarıyla birlikte algılamak için her iki görüşünde oluşması gerekir. Ancak, görüş hizası ve binaların çatıları arasındaki görsel açı 50-55 dereceden fazla olduğunda, her iki görüşünden birlikte oluşması neredeyse imkânsızdır (Şekil 3).

Şekil 3. Görüş açısı (Yazar tarafından oluşturulmuştur)

Sonuç olarak, algılanabilirlik mesafesinde (...<10 m), genel algı ve detaylı algının birlikte oluşabilmesi için, bireyin görüş hizası ve binaların çatıları arasındaki görsel açının 50-55 dereceden daha az olması gerekir ve bu da neredeyse en fazla 4-5 kat yüksekliğindeki binalara denk gelmektedir.

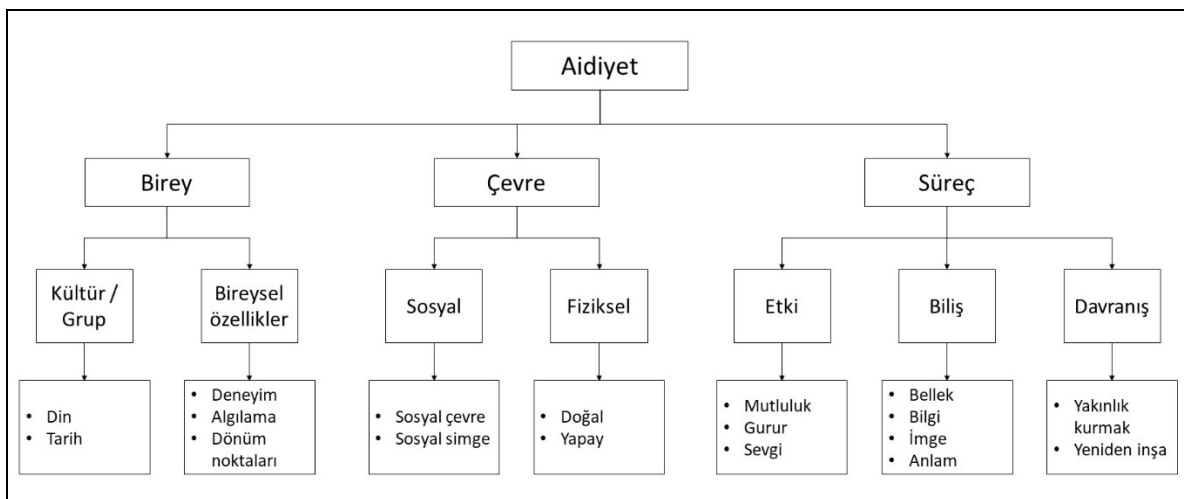
1.2. Sokaklar ve Binalar

İnsan ölçeği ve kentsel alanlardaki boyutsal ve oransal uyumu değerlendirirken, sokak ve binaları birbirinden ayrı incelemek mümkün değildir. İki tarafında binalar ile kuşatılan mekânlar sokak olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, bina yüksekliklerinin sokak genişliğine olan oranı önem kazanmaktadır. Kapalılık olarak tanımlanan bu oranın doğru bir ölçüde olması, sokakların algısal olarak başarılı bir şekilde tasarlanması ve insan ölçeğinin sağlanmasına neden olmaktadır (Ewing vd., 2006). Carmona ve diğerlerine (2003) göre, en uygun kapalılık oranı 1:1 (bina yüksekliği: sokak genişliği) iken (Carmona vd., 2003), Jacobs'a (1993) göre, bu oranın en az 1:2 olması gerekmektedir (Jacobs, 1993). Arnold (1993), 12 metreden geniş olan sokaklarda, insan ölçeğini sağlamak amaçlı, sokağın iki yanında ağaç ve bitki sıralarının olması gerektiğini vurgulamaktadır (Arnold, 1993). Alexander ve diğerlerine (1977) göre, binaların kat sayılarının dörtten fazla olmaması, üst katların yaya tarafından algılanabilir olması, bina yüksekliği ve sokak genişliği arasındaki oranın fazla olmaması mekândaki insan ölçeğini desteklemektedir (Alexander vd., 1977). Genişliği fazla olan sokaklarda, saat kuleleri veya heykeller gibi sokak mobilyaları, insan ölçeğini sağlayabilmektedir (Hedman, 1984). Ewing ve Handy'ye (2009) göre, sokak genişliğinin bina yüksekliklerinden fazla olmaması ayrıca, bina cephelerinde detaylar, süslemeler ve eklemelerin olması insan ölçeğinin sağlanmasına yardımcı olur (Ewing ve Handy, 2009). Aynı zamanda, sokaklar ve kentsel alanlarda ağaçlar, bitkiler, çiçekler, su öğeleri, çöp kutusu, heykeller ve oturma bankları gibi bileşenler büyük ölçekli elemanları alt birimler ile ilişkilendirir, böylece mekân insan ölçeğine indirilir ve bir bütün olarak birey tarafından algılanır (Marcus ve Francis, 1998). Ewing ve diğerlerine (2006) göre, sokakların genişliği ve uzunluğu, binaların yüksekliği, sokak donatıları, peyzaj, yer döşemesi ve kaldırım gibi bileşenler boyut ve şekil olarak mekânın insan ölçeğinde tasarlanmasında dikkate alınmalıdır (Ewing vd., 2006). Stamps'a (1999) göre ise, binaların zemin kat yükseklikleri ve bina cephelerindeki saçak, tente ve gölgelik gibi eklemeler ve pencerelerin yoğunluğu mekânın insan ölçeğinde olmasını etkilemektedir. Zemin kat yüksekliği düşük olan binalar, cephelerinde saçak, tente, gölgelik ve balkon gibi eklemeler ve girinti-çıkıntıları olan binalar ve ayrıca, cephelerinde kapı ve pencere sayısı fazla olan binalar mekânın insan ölçeğinde olmasına yardımcı olmaktadır (Stamps, 1999). Binanın zemin katı çevre ile güçlü bir bağlantı kurmakta, böylece zemin kat düzenlemeleri insan ölçeğinin sağlanmasında önemli rol oynamaktadır. Gehl (2010) binaların zemin katında insan ölçeğini sağlayan özellikleri aşağıdaki gibi açıklamaktadır (Gehl, 2010):

1. Kapı ve pencere gibi küçük birimlerin artması (100 metrede en az 15-20 kapı)
2. İşlevsel çeşitliliğin sağlanması
3. Sade ve pasif birimlerin azaltılması
4. Cephede rölyef ve girinti-çıkıntılar
5. Cephe artikülasyonu
6. Ayrıntılar ve malzeme

2. Aidiyet

Bir bütünün tamamlayıcısı veya bir parçası olmak, genel olarak aidiyet duygusunu; insan-mekân ilişkisinde ise mekânı sahiplenme ve mesken edinme isteği mekânsal aidiyet duygusunu ifade etmektedir. Kendini bir mekâna ait hissetmeyen birey, mekâna yabancılaşma ve orayı terk etme eğilimindedir. Bu bağlamda, aidiyet sosyal bağları ve ilişkileri güçlendirme potansiyeline sahiptir ve bireyde bir mekânda kalma/olma düşüncesini yaratır (Lovell, 1998). Mekânı orada yaşayan insanlar ve diğer organizmalar ile bütün bir olgu olarak ele almak gerekmektedir. İnsanlar mekânda farklı duyu ve deneyimler yaşamaktadırlar. Böylece, mekânın niteliği insanların duyu ve deneyimlerini ve sonuç olarak davranışlarını etkilemektedir. Soyut ve somut olarak, mekânsal kalitenin artmasıyla birlikte bireyin mekândaki deneyimleri derinleşmekte ve anlam kazanmaktadır ve sonuç olarak, bireyde mekâna aidiyet duygusu gelişmektedir (Stedman, 2002). Aidiyet varoluşsal bir boyut ile anlatılan "benlik" duygusuyla yakından ilişkilidir. Buradaki aidiyet duygusu rahat olma, güven duyma, duygusal bağlılık ve aşinalık duygularını içermektedir. Mekânsal aidiyet duygusu bireyin yaşadığı ev, mahalle ve kent gibi farklı ölçeklerdeki alanlarda oluşabilmektedir (Antonsich, 2010). Maslow'un "İhtiyaçlar Hiyerarşisi"nde "Aidiyet/Ait olma" kavramı "Fiziksel" ve "Güvenlik" ihtiyaçlarından sonra gelmektedir (Maslow, 1943). Aidiyet kavramı, farklı disiplinlerdeki araştırmacılar tarafından farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Ancak, aidiyet mekânsal boyutuyla "bireyin kendisini evindeymiş gibi hissetme" (Antonsich, 2010), "bireyin bulunduğu mekânla duygusal bir bağ kurma" (Low, 1992) ve "bireyin bulunduğu mekâna yüklediği anlam" (Hidalgo ve Hernandez, 2001) gibi tanımlar ile ifade edilmiştir. Scannell ve Gifford'a (2010) göre, aidiyet duygusu "birey" in kültürü ve bireysel özellikleri çerçevesinde, fiziksel "çevre" de kurduğu sosyal ilişkiler sonucunda ve bir "süreç" içerisinde gelişmektedir. Bu süreç aynı zamanda üç aşamalıdır: etki, biliş ve davranış. Bu aşama, duygusal verileri anlamlandırıp, davranışa dönüştürmesini ifade eder (Şekil 4). Mekânsal aidiyet duygusu, ölçek, büyüklük, fiziksel ve sosyal özellikler gibi mekânın nitelikleri ve insanların bireysel özelliklerine göre değişmektedir (Scannell ve Gifford, 2010).

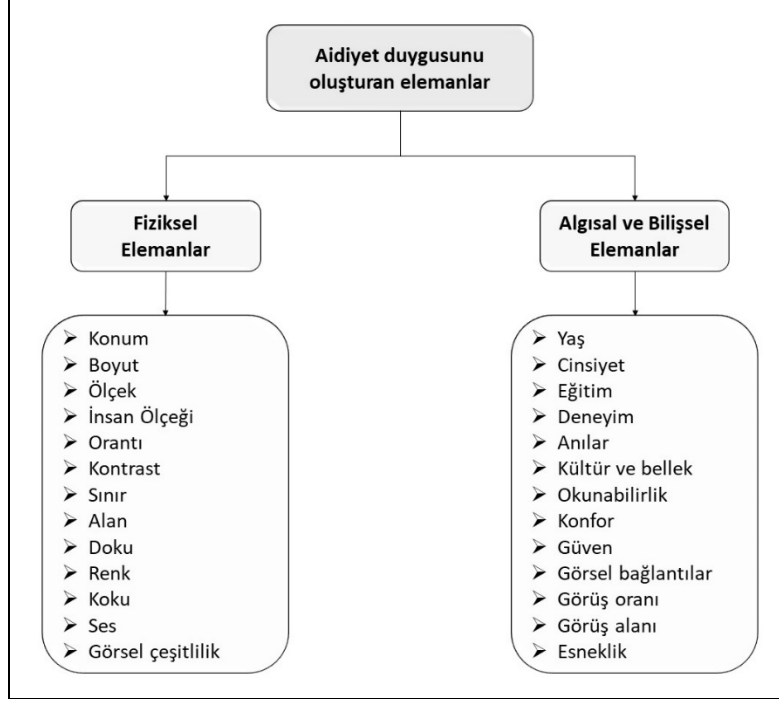

Şekil 4. Mekânsal aidiyet şeması (Scannell ve Gifford, 2010)

Şekil 4'ten de anlaşıldığı üzere, aidiyet kavramı çok boyutlu bir olgudur. Bireysel ölçekte, bireyin ait olduğu toplumsal ve kültürel grupların ideolojisi ve aynı zamanda bireyin kişisel özellikleri, çevresel ölçekte ise mekânın sosyal ve fiziksel nitelikleri aidiyet duygusunun oluşup gelişmesini etkilemektedir. Kentsel ölçekte aidiyet duygusu incelendiğinde, yaş, cinsiyet ve eğitim gibi öznel faktörlerin yanı sıra,

doğal ve yapay olmak üzere çevrenin fiziksel ve nesnel nitelikleri bireyin aidiyet duygusunu büyük ölçüde etkilemektedir. Steel (1981) aidiyet duygusunu etkileyen nesnel ve öznel faktörleri iki başlık altında tanımlamaktadır (Steel, 1981): “Fiziksel elemanlar” ve “Algısal ve bilişsel elemanlar” (Şekil 5).

Şekil 5. Aidiyet duygusunu oluşturan elemanlar (Steel, 1981)

Şekil 5'e göre, fiziksel elemanlar kapsamında renk, doku, koku, ses ve orantı gibi birçok değişken aidiyet duygusunu etkilenmektedir. Bu değişkenler içerisinde, boyut, ölçek, orantı ve insan ölçeği gibi parametreler önemli yere sahiptir. Algısal ve bilişsel elemanlar incelendiğinde ise, bireyin kişisel ve demografik özellikleri önemli rol oynamaktadır. Sonuç olarak, kentsel mekanlardaki aidiyet duygusunu çok değişkenli ve farklı etkenler çerçevesinde gelişen bir kavram olarak tanımlamak mümkündür. Hajer ve Reijndorp'e (2001) göre, kentsel mekânlar insanların mekâna bağlanmalarını ve kendilerini o mekâna ait hissetmelerini sağlayacak ve bir şekilde birbirleriyle uzlaşmalarına fırsat verecek alanlardır (Hajer ve Reijndorp, 2001). Ancak, son yıllarda kentlerin hızlı ve kontrolsüz bir şekilde büyümesi özdeşleşme, benimseme ve toplumsal aidiyet duygusunun kaybolması, çevresel ve sosyo-ekolojik sorunların gelişmesi ve yaşam kalitesinin düşmesine neden olmuştur. Greene'e (1976) göre, mekânda insan ölçeğindeki bileşenlerin varlığı, bireyde aidiyet ve güven duygusunun oluşmasına neden olur ve birey mekânı kontrolü altına aldığı hisseder. Böylece, insan ve mekân arasında güçlü bir ilişki oluşur ve bireyde aidiyet duygusu gelişir. İnsan ölçeğine sahip bileşenler bireye “benim gibi” mesajını verir ve duysal olarak, bileşen ve birey arasında bir bağ oluşur (Greene, 1976). Bireyler kendilerini insan ölçeğine sahip mekânlara aidiyet hissetmektedirler (Dover ve Massengale, 2013; Ewing ve Bartholomew, 2013). İnsan ölçeği kavramı “benim gibi” duygusu ile tanımlanırken, aidiyet duygusu “benlik” duygusu ile ilişkilidir. Bu bağlamda, kentsel mekânlarda insan ölçeği ve aidiyet duygusunun “benim gibi ve benlik” duyguları çerçevesinde birbirleriyle ilişki olduğunu söylemek mümkündür. Bireyde, “benim gibi” duygusunu oluşturan ve güçlendiren elemanlar ve elemanlar, aynı zamanda, “benlik” duygusunun oluşup gelişmesine de yardımcı olmaktadır. Ancak, modern kentlerde, devasa ofis ve konut blokları, geniş cadde ağları, hızlı toplu taşıma araçları, geniş kamusal alanlar, büyük alışveriş merkezleri insanlar ve kent arasında mekânsal olarak aidiyetsizlik gibi dramatik bir sorun yaratmaktadır (Radwan ve Morsi, 2019).

3. Yöntem

Çalışmada, mekâna aidiyet duygusunu etkileyen fiziksel faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Temel yaklaşımı analitik olan bu çalışmada, literatür taramasının yanı sıra, anket araştırması gerçekleştirilmiştir. Genel hatlarıyla bu çalışmada kullanılan yaklaşımların “Belgesel Tarama”, “Nicel Analiz”, “Nitel Analiz” ve nihayetinde “Yorumlayıcı Yaklaşım” olduğunu belirtmek mümkündür. Çalışmanın hipotezine göre, kentlerde, insan ölçeğinde olan elemanların varlığı ve kent sakinlerinin aidiyet duyguları arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır. Bu hipotezi sorgulamak amaçlı, anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Anket soruları, literatür kapsamında geliştirilmiş, nesnel ve öznel olmak üzere iki parametre ele alınmıştır: 1. Bireyin fark ettiği mekânın fiziksel elemanları, 2. Bireyin algısal ve bilişsel değerlendirmesi sonucunda aidiyet duygusunun seviyesi.

Anketlerden elde edilen veriler, SPSS 24 istatistik program ile analiz edilmiştir. Katılımcıların mekâna olan aidiyet duygularını ve mekândaki insan ölçeğinde var olan kentsel elemanların fark edilebilirliği arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için, neden-sonuç ilişkisini ortaya koyan Çoklu-Regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, katılımcıların demografik özelliklerine göre, mekâna aidiyet duygularının ortalamaları arasındaki farklılığın anlamlı olup olmadığını analiz etmek amaçlı, t-testi ve ANOVA testi kullanılmıştır.

3.1. Anket

Anket soruları üç bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde, katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim düzeyleri ve mahallede ikamet süreleri sorulmuştur. İkinci bölümde ise, literatür incelemesi sonucunda, insan ölçeğini sağlayan ve sağlayamayan kentsel elemanların katılımcılar tarafından fark edilebilirliği sorgulanmıştır. 3 Likert-ölçekli soru kapsamında ele alınan soruların cevapları, “evet- hayır- tarafsız görüş” şeklinde belirlenmiştir. Üçüncü bölümde ise, kent sakinlerinin yaşadıkları mahalleye olan aidiyet duyguları, “evet- hayır- tarafsız görüş” olarak 3 Likert-ölçekli soru ile sorgulanmıştır. Çalışmada, kentsel elemanların fark edilip edilmediğini ve aynı zamanda, aidiyet duygusunun olup olmadığını sorgulamak amaçlandığından, katılımcılardan istenilen bilginin derinlik seviyesine bağlı olarak, 3 Likert-ölçekli değerlendirme sisteminin yeterli olduğu düşünülmüştür. Anketin ikinci ve üçüncü bölümlerinde yer alan sorularda, sırasıyla “kentsel elemanlar” bağımsız değişken ve “aidiyet duygusu” bağımlı değişken olarak tanımlanmıştır. Değişkenler Tablo 6’da açıklanmaktadır.

Tablo 6. Bağımlı ve bağımsız değişkenler

Bağımlı ve bağımsız değişkenler	
Bağımsız Değişkenler (Kentsel elemanlar)	D1: Aydınlatma, oturma bankı, heykel, su ögesi ve çöp kutusu gibi kent mobilyaları
	D2: İnsanlar
	D3: Arabalar
	D4: Bitki, çiçek ve ağaç gibi peyzaj elemanları
	D5: Kaldırım ve yaya yürüyüş yolları
	D6: Mağazaların tabelaları
	D7: Mağazaların vitrinleri
	D8: Bina cephelerinde saçak, gölgelik ve balkon gibi eklemeler
	D9: Bina cephelerindeki süsleme, bezeme ve mimari detaylar
	D10: Bina cephelerindeki kapı ve pencere yoğunluğu
	D11: Yüksek katlı binalar
	D12: Binaların çatıları
Bağımlı Değişken	Aidiyet Duygusu

Bağımsız değişkenlerin belirlenmesinde, literatür araştırması sonucunda incelenen çalışmalar referans alınmıştır (Gehl, 2010; Hansen, 2014; Karssenber ve Laven, 2012; Marcus ve Francis, 1998; Scannell ve Gifford, 2010; Stamps, 1999; Steel, 1981; Teng, 2012).

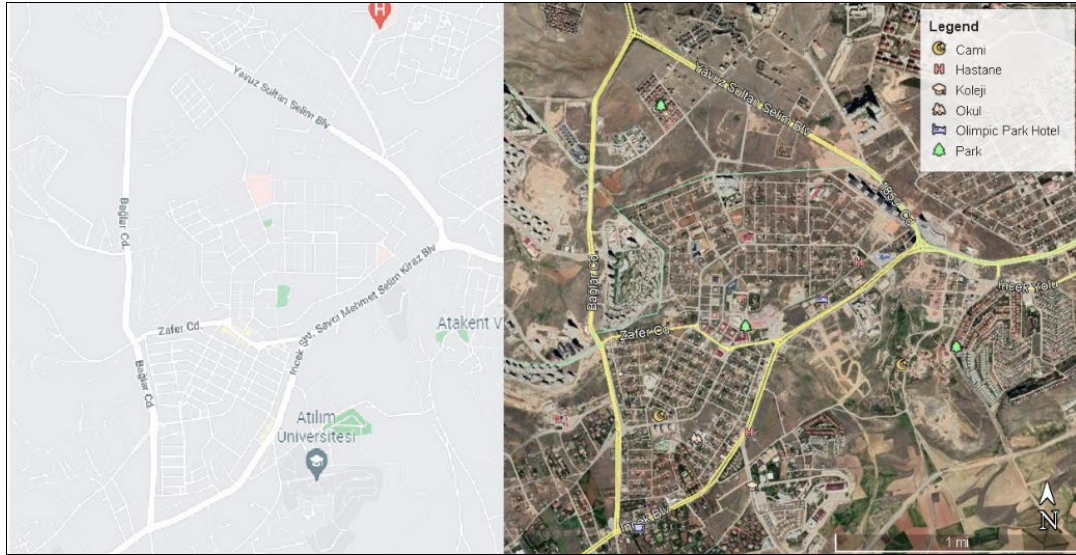
3.2. Alan

Anket değerlendirmesi toplam 400 katılımcı ile yüz yüze gerçekleşmiştir. Anket çalışması, Ankara ili Gölbaşı ilçesine bağlı Kızılcaşar mahallesinde yaşayan ve son üç yıl içerisinde mahalleye yerleşen kent sakinleri ile gerçekleşmiştir. Anket uygulama alanı, kuzey-doğu yönünde Yavuz Sultan Selim Bulvarı, batı yönünde Bağlar Caddesi ve güney-doğu yönünde İncek Bulvarı ile çevrelenmiş, yaklaşık 380 hektarlık üçgen bir bölgedir. Mahallede, 2-3 katlı müstakil evler, düşük katlı apartmanlar ve aynı zamanda, site içerisinde yer alan yüksek katlı binalar bulunmaktadır. Ulaşım altyapısı mahalle ölçeğinde tasarlanmış olup, bölgede ticari birimler, okul, hastane, kargo firmaları ve bankalar gibi sosyal donatılar, peyzaj düzenlemesi ve sokak mobilyaları yer almaktadır. Bu nitelikler sonucunda, bağımsız değişkenler kapsamında, bölgedeki kentsel elemanlar çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitliliğin veri toplama sürecinde, daha tutarlı ve anlamlı bilgilerin elde edilmesine neden olabileceği düşünülmüş ve bu açıdan, bu bölge araştırma alanı olarak tercih edilmiştir. Şekil 6'da çalışma alanına ait resimler, şekil 7'de ise, harita ve hava fotoğrafı yer almaktadır.

Şekil 6. Çalışma alanına ait resimler

Şekil 7. Çalışma alanına ait harita ve hava fotoğrafı

3.3. Katılımcılar

Anket uygulaması, mahalleye son üç yıl içerisinde yerleşen, 18 yaş üstü kadın ve erkekler ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların demografik özellikleri Tablo 7’de yer almaktadır.

Tablo 7. Katılımcıların özellikleri

Cinsiyet	Sayı	Yüzde	Yaş	Sayı	Yüzde	Eğitim	Sayı	Yüzde
Erkek	209	52,25	18-30	71	17,75	İlk okul	43	10,75
Kadın	191	47,75	31-40	134	33,5	Orta okul	80	20,0
			41-50	89	22,25	Lise	155	38,75
			51-60	91	22,75	Lisans	85	21,25
			61 üstü	15	3,75	Lisansüstü	37	9,25
Toplam	400	100	Toplam	400	100	Toplam	400	100

Anket sorularını cevaplayan katılımcıların %52,25’i erkek ve %47,75’i kadınlardan oluşmuştur. Katılımcıların yaş ortalamaları 35,70 olarak hesaplanmıştır. Eğitim düzeyleri ise, %10,75 oranla ilköğretim, %20,0 oranla orta okul, %38,75 oranla lise, %21,25 oranla lisans ve %9,25 oranla lisansüstü olarak tespit edilmiştir.

4. Bulgular

Çalışmanın bu aşamasında anketlerden elde edilen veriler analiz edilmiştir. Cronbach alfa analizi ile güvenilirlik katsayısı 0,71 ($\alpha=0,71$) olarak hesaplanmış ve ankette yer alan sorulardan hiç birisi elenmemiştir. Veriler üzerinde, Normallik ve Homojenlik analizleri yapıldıktan sonra, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkisini incelemek amaçlı, çoklu regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Tahmin edilen regresyon modelinde R^2 değeri %66 olarak hesaplanmıştır. Modeldeki bağımsız değişkenler bağımlı değişkendeki varyans’ın %66’sını açıklamaktadır ($R^2= 0,66$). Bu değere göre, tahmin edilen modelin anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 8’de verilmektedir.

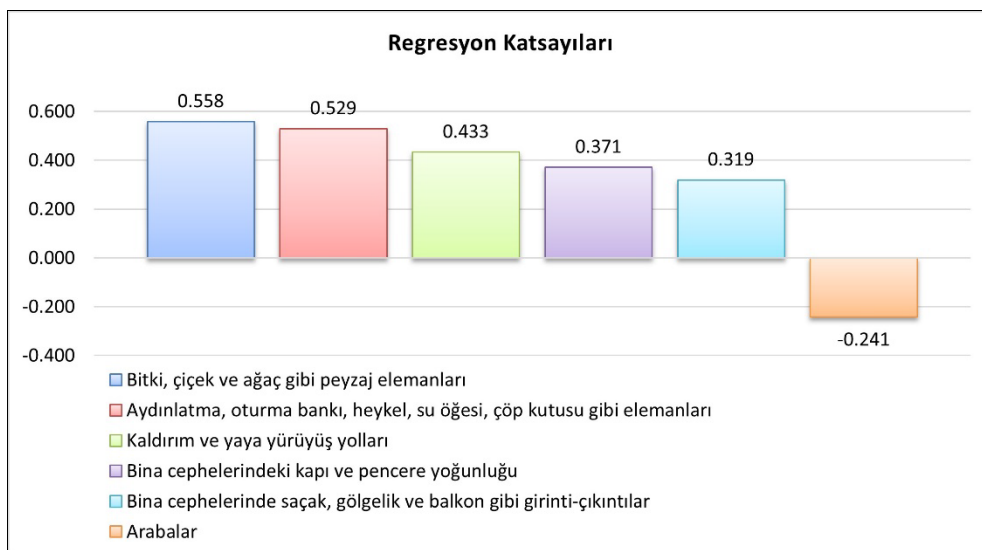
Tablo 8. Regresyon sonuçları

Katsayılar ^a						
	B	Std. Error	Beta	t	Sig.	VIF
(Sabit)	-1,295	,487		-2,658	,008*	
D1: Aydınlatma, oturma bankı, heykel, su ögesi, çöp kutusu gibi mob.	,529	,089	,337	5,924	,000*	1,674
D2: İnsanlar	,151	,109	,076	1,386	,167	1,562
D3: Arabalar	-,241	,126	-,097	-1,909	,017*	1,328
D4: Bitki, çiçek ve ağaç gibi peyzaj elemanları	,558	,168	,170	3,317	,001*	1,362
D5: Kaldırım ve yaya yürüyüş yolları	,433	,079	,261	5,499	,000*	1,162
D6: Mağazaların tabelaları	-,098	,083	-,063	-1,181	,239	1,462
D7: Mağazaların vitrinleri	,106	,114	,054	,924	,356	1,764
D8: Bina cephelerinde saçak, gölgelik ve balkon gibi eklemeler	,319	,092	,165	3,469	,001*	1,168
D9: Bina cephelerindeki süsleme, bezeme ve mimari detaylar	-,164	,152	-,050	-1,074	,284	1,120
D10: Bina cephelerindeki kapı ve pencere yoğunluğu	,371	,080	,235	4,648	,000*	1,324
D11: Yüksek katlı binalar	,209	,128	,079	1,632	,104	1,225
D12: Binaların çatıları	,017	,112	,008	,149	,882	1,642

a : Bağımlı değişken: aidiyet duygusu

* : Anlamlılık düzeyi (P<0,05)

Tahmin edilen regresyon modelin anlamlılık düzeyi 0,05'ten az (P<0,05) olarak belirlenmiştir. Bu da %95 güven aralığında, bağımsız ve bağımlı değişken arasında, istatistiki olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu ve bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni etkilediği anlamına gelmektedir. Regresyon katsayılarına göre, sırasıyla, bağımsız değişkenler olarak "Bitki, çiçek ve ağaç gibi peyzaj elemanları", "Aydınlatma, oturma bankı, heykel, su ögesi ve çöp kutusu gibi kent mobilyaları", "Kaldırım ve yaya yürüyüş yolları", "Bina cephelerindeki kapı ve pencere yoğunluğu" ve "Bina cephelerinde saçak, gölgelik ve balkon gibi eklemeler" ve bağımlı değişken olarak "Aidiyet duygusu" arasında, p<0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiki olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır. Aynı zamanda, "Arabalar" ve bireyin "Aidiyet duygusu" arasında, p<0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiki olarak anlamlı ve negatif bir ilişki vardır. Regresyon katsayıları Şekil 8'de verilmektedir. Ayrıca, bağımsız değişkenler olarak "İnsanlar", "Mağazaların tabelaları", "Mağazaların vitrinleri", "Yüksek katlı binalar", "Binaların çatıları" ve "Bina cephelerindeki süsleme, bezeme ve mimari detaylar" ve bağımlı değişken olarak "Aidiyet duygusu" arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir.

Şekil 8. Regresyon katsayıları

Şekil 8'e göre, "Bitki, çiçek ve ağaç gibi peyzaj elemanları"nın fark edilebilirliği, 0,558'lik aidiyet duygusunun artmasına, "Aydınlatma, oturma bankı, heykel, su öğesi, çöp kutusu gibi mobilyaları"nın fark edilebilirliği, 0,529'luk aidiyet duygusunun artmasına, "Kaldırım ve yaya yürüyüş yolları"nın fark edilebilirliği, 0,433'luk aidiyet duygusunun artmasına, "Bina cephelerindeki kapı ve pencere yoğunluğu"nın fark edilebilirliği, 0,371'lik aidiyet duygusunun artmasına ve "Bina cephelerinde saçak, gölgelik ve balkon gibi eklemeler"ın fark edilebilirliği, 0,319'luk aidiyet duygusunun artmasına neden olmuştur. Ayrıca, "Arabalar"ın fark edilebilirliği, 0,241'lik aidiyet duygusunun azalmasına neden olmuştur.

4.1. Cinsiyet- Yaş- Eğitim ve Aidiyet

Bireyin mekâna olan aidiyet duygusu algısal ve bilişsel değerlendirme sonucunda, çevrenin fiziksel özelliklerinden etkilendiği kadar bireyin kişisel özelliklerinden de etkilenmektedir. Bu bağlamda, çalışmanın bu aşamasında, Bireyin cinsiyet, yaş ve eğitim durumu gibi özellikleri ve aidiyet duygusu arasındaki ilişki incelenmiştir.

Aidiyet duygusunun cinsiyete göre, farklılık gösterip göstermediğini incelemek amaçlı, iki bağımsız grup (Kadın-Erkek) arasındaki ortalamaların istatistiki olarak anlamlı olup olmadığını inceleyen T-Testi kullanılmıştır. T-Testi sonuçları Tablo 8'de verilmektedir.

Tablo 8. T-Testi analiz sonuçları

Değişken	Cinsiyet	Ortalama	SD	Std. Error (Ortalama)	t	Sig.	Fark	Std. Error (Fark)
Aidiyet Duygusu	Erkek	1,59	,734	,059	-3,645	0,000*	-0,323	0,089
	Kadın	1,91	,795	,067				

SD: Standard Sapma

*: Anlamlılık düzeyi (P<0,05)

T-testi analizi sonucuna göre, erkek ve kadınlar tarafından puanlanan aidiyet duygusunun ortalamasındaki fark p <0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiki olarak anlamlıdır. Sonuç olarak, kadınların yaşadıkları mahalleye olan aidiyet duyguları erkeklerden daha fazladır. Böylece, bireysel özellik olarak cinsiyetin aidiyet duygusu üzerindeki etkisi kanıtlanmıştır.

Aidiyet duygusunun yaş ve eğitim durumuna göre, farklılık gösterip göstermediğini incelemek amaçlı, çoklu bağımsız gruplar arasındaki ortalamaların istatistiki olarak anlamlı olup olmadığını inceleyen ANOVA analizi kullanılmıştır. Yaş ve eğitim durumuna göre, gruplar arası aidiyet duygusuna ilişkin ortalamalar Tablo 9'da ve ANOVA analizi sonucu Tablo 10'da verilmektedir.

Tablo 9. Yaş ve eğitim durumuna göre aidiyet duygusu ortalamaları

Yaş	Sayı	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata	Eğitim	Sayı	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata
18-30	71	1,79	0,863	0,119	İlk okul	43	1,22	0,491	0,087
31-40	134	1,97	0,780	0,078	Orta okul	80	1,53	0,724	0,093
41-50	89	1,79	0,845	0,103	Lise	155	2,06	0,837	0,078
51-60	91	1,32	0,471	0,057	Lisans	85	1,58	0,586	0,073
61 üstü	15	1,64	0,505	0,152	Lisansüstü	37	1,82	0,772	0,146

Tablo 10. ANOVA analizi

	ANOVA ^a		Eğitim	ANOVA ^a	
	F	Sig.*		F	Sig.*
Yaş	7.904	.000	Eğitim	11.778	.000

a: Bağımlı değişken: aidiyet duygusu

*: Anlamlılık düzeyi (P<0,05)

Tablo 10'a göre, her iki değişken için ANOVA analizi sonucunun $P < 0,05$ anlamlılık düzeyinde istatistiki olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, kişisel özellik olarak bireylerin yaş ve eğitim durumlarının aidiyet duyguları üzerinde etkili olduğu kanıtlanmıştır. Gruplar arası ortalama farklılıklarını yorumlamak için istatistiki analizler gerçekleştirilmiştir. Her iki analizde (yaş bağımsız değişken ve aidiyet duygusu bağımlı değişken – eğitim durumu bağımsız değişken ve aidiyet duygusu bağımlı değişken) öncelikle normallik testi yapılmıştır. Normal dağılıma sahip olmayan her iki grup için Anova, Post Hoc (Games-Howell) Testi uygulanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 11'de verilmektedir.

Tablo 11. Games-Howell analiz sonuçları

(I) Yaş	(J) Yaş	Ortalamadaki Fark (I-J)	Std. Hata	Sig,*	(I) Eğitim	(J) Eğitim	Ortalamadaki Fark (I-J)	Std. Hata	Sig,*
18-30	31-40	-,178	,142	,719	İlk okul	Orta okul	-,315	,128	,108
	41-50	,001	,157	1,000		Lise	-,842*	,116	,000
	51-60	,469*	,132	,006		Lisans	-,359*	,114	,019
	61 üstü	,156	,193	,925		Lisansüstü	-,603*	,170	,008
31-40	18-30	,178	,142	,719	Orta okul	İlk okul	,315	,128	,108
	41-50	,179	,129	,636		Lise	-,527*	,122	,000
	51-60	,647*	,096	,000		Lisans	-,045	,119	,996
	61 üstü	,334	,171	,331		Lisansüstü	-,288	,173	,466
41-50	18-30	-,001	,157	1,000	Lise	İlk okul	,842*	,116	,000
	31-40	-,179	,129	,636		Orta okul	,527*	,122	,000
	51-60	,468*	,118	,001		Lisans	,482*	,107	,000
	61 üstü	,155	,184	,914		Lisansüstü	,239	,165	,603
51-60	18-30	-,469*	,132	,006	Lisans	İlk okul	,359*	,114	,019
	31-40	-,647*	,096	,000		Orta okul	,045	,119	,996
	41-50	-,468*	,118	,001		Lise	-,482*	,107	,000
	61 üstü	-,313	,163	,352		Lisansüstü	-,243	,163	,575
61 üstü	18-30	-,156	,193	,925	Lisansüstü	İlk okul	,603*	,170	,008
	31-40	-,334	,171	,331		Orta okul	,288	,173	,466
	41-50	-,155	,184	,914		Lise	-,239	,165	,603
	51-60	,313	,163	,352		Lisans	,243	,163	,575

Bağımlı değişken: aidiyet duygusu

*: Anlamlılık düzeyi ($P < 0,05$)

Tablo 11'e göre, yaş grupları arasında aidiyet duygusuna ilişkin ortalama karşılaştırmasında, "18-30", "31-40", "41-50" ve "61 üstü" grupların ortalaması arasında anlamlı fark bulunmazken, "51-60" yaş grubundaki katılımcıların mekâna aidiyet duyguları ve diğer yaş gruplarının aidiyet duyguları arasında $P < 0,05$ anlamlılık düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. "51-60" yaş grubundaki katılımcıların mekâna aidiyet duygularının ortalaması 1,32 olarak hesaplanmış (Tablo 9'a bakınız) ve diğer grupların aidiyet duygusu ortalamalarından daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Eğitim durumunda ise, "İlk Okul" ve "Lise" eğitime sahip katılımcıların mekâna aidiyet duyguları diğer gruplar ile $P < 0,05$ anlamlılık düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmıştır. "İlk Okul" eğitime sahip katılımcıların aidiyet duygularının ortalaması en düşük olarak 1,22 düzeyinde hesaplanırken, "Lise" eğitime sahip katılımcıların aidiyet duygularının ortalaması en yüksek 2,06 olarak hesaplanmıştır (Tablo 9'a bakınız).

SONUÇ:

Günümüzde değişen nüfus yapısı ve yaşam tarzlarına göre, başarılı bir kent planlamak ve tasarlamak için dört ana kavramın dikkate alınması gerekmektedir: Canlılık, güvenlik, sürdürülebilirlik ve sağlık (Gehl, 2010). Bu bağlamda, kentlerde sürdürülebilir bir sosyal yaşam için kent sakinlerinin yaşadıkları mahalleye olan aidiyet duyguları önem kazanmaktadır. Aidiyet duygusu, kavramsal olarak benlik olgusu ile ilişkilidir ve güven duyma, duygusal bağlılık ve aşinalık duygularını içermektedir. Bir yere ait olma, bireyin mekândaki varlığını sürdürmesinde belirleyici rol oynayan önemli bir duygudur.

Mekânsal yerleşim farkındalığının ötesinde olan bu duygu, bireyin mekâna bağlanması sonucunu doğurmaktadır. Mekâna aidiyet duygusu, çevrenin fiziksel nitelikleri ve aynı zamanda, bireyin kişisel özelliklerinden etkilenmektedir (Steel, 1981). Kentsel mekânın algılanabilirliği ve erişilebilirliği arttıkça, bireyde güven duyma ve hakimiyet kurma hissi artmakta ve bu da aidiyet duygusunun gelişmesine neden olmaktadır. Literatür kapsamında, mekâna aidiyet duygusu genel olarak, kültür, tarih ve kolektif bellek gibi öznel veriler üzerinden incelenmiştir. Bu çalışmada, mekânsal aidiyet duygusunun öznel değerlendirmelerin yanı sıra, mekânın tasarım boyutu üzerinden nesnel bir değerlendirme ile ele alınması amaçlanmıştır. Bu bağlamda, ait olma ve benimseme duygusu ile yakından ilişkili olan ve kentsel tasarımın önemli ilkeleri arasında tanımlanan insan ölçeği kavramı ele alınmış, aidiyet duygusu ve insan ölçeği arasındaki ilişki irdelenmiştir. Kentlerde, insan ölçeğindeki tasarımların temel düşüncesi, görsel olarak boyutsal ve ölçek çeşitliliğidir. Mekânda var olan elemanların boyut olarak çeşitliliği alt, orta ve üst ölçekli bileşenlerin bir bütün olarak bir araya gelmesine yardımcı olmaktadır. Günümüz kentlerde, ölçek çeşitliliğinin ihlal edilmesi, insan vücudu ölçeğine yakın elemanların kaybolması ve buna karşın devasa yapılar ve yolların tasarlanması kentin görsel olarak zor algılanmasına neden olmakta ve bu da aidiyet, bağlanma ve benimseme gibi duyguların gelişmemesine sebep olmaktadır. Boyutsal olarak hiyerarşik düzen ve ölçekler arası bağlantı küçük, orta ve büyük boyutlu bileşenleri kapsamakta ve kentsel mekânda herhangi bir boyutun eksikliği, alanın algılanabilirliğini düşürmektedir. Bu bağlamda, kentsel alanlarda insan ölçeğinde olan alt birimler ve küçük bileşenlerin varlığı önem kazanmaktadır (Berlyne, 1971). Kentsel alanlarda, bina cephelerindeki süsleme, detay ve girinti-çıkıntılar, yatay ve dikey düzlemdeki bölmeler, saçak, balkon ve mimari detaylar, kapı ve pencere yoğunluğu, yatay ve düşeydeki biçimsel farklılıklar ve ritim, binaların zemin kat düzenlemeleri, ayrıca, ağaç, bitki ve çiçekler gibi peyzaj öğeler, oturma bankları, çöp kutusu, aydınlatma, su öğeleri ve heykeller gibi donatı elemanları ve mobilyalar mekânın boyut olarak insan ölçeğinde olmasını desteklemektedirler. İnsan ölçeğindeki bileşenler, insanların kamusal mekânlarla etkileşimlerini olumlu yönde etkilemekte ve insanlar bu mekânların tasarım sürecinde dikkate alındıklarını hissetmektedirler. İnsan ölçeğindeki mekânlar ve bileşenler bireyde aidiyet duygusunun oluşup gelişmesine neden olur. Bireyde aidiyet duygusunun gelişmesi, yaşadığı ortamda sosyal birliğin oluşması, yabancılaşma ve suç eğiliminin azalması ve güven duygusunun artmasına neden olur (Osman, 2018). Bu çalışmada, insan ölçeği ve aidiyet duygusu arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlı, literatür araştırması sonucunda, anket tasarlanmış ve Ankara ili Gölbaşı ilçesine bağlı Kızılcaşar mahallesinde yaşayan ve son üç yıl içerisinde mahalleye yerleşen 400 katılımcıya uygulanmıştır. Çalışmada, katılımcıların cinsiyet, yaş ve eğitim durumları ve aidiyet duyguları arasındaki ilişki incelenmiştir. Sonuç olarak, kadınların mekâna aidiyet duyguları erkeklere göre daha yüksek olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca, katılımcıların yaş ve eğitim durumlarının mekâna aidiyet duygularını etkilediği tespit edilmiştir. Bu bağlamda, çalışmanın alt hipotezini oluşturan, "Bireylerin kişisel özellikleri aidiyet duygularını etkilemektedir." varsayımı kanıtlanmıştır. Aynı zamanda, anket sorularında, mekânda insan ölçeğini sağlayan ve sağlamayan kentsel elemanların fark edilebilirliği bağımsız değişken ve mekâna olan aidiyet duygusu bağımlı değişken olarak tanımlanmıştır. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkisini analiz etmek amaçlı Çoklu-Regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucuna göre, kentsel mekânlarda, peyzaj ve bitki, bina cephelerindeki eklemeler, kentsel donatılar, yaya kaldırım ve yürüyüş yolları, ayrıca bina cephelerindeki kapı ve pencere yoğunluğu bireyin aidiyet duygusu ile pozitif bir ilişki kurmakta, ancak arabalar ve bireyin aidiyet duygusu arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır. Böylece, kentsel planlama ve tasarım sürecinde insan odaklı ve insan ölçekli tasarımların yaygınlaşması bireylerin aidiyet duygularının artmasına neden olmaktadır. Sokaklarda ve açık kamusal alanlarda bitki, çiçek ve ağaç gibi peyzaj elemanlarının konumlandırılması, oturma bankları, aydınlatma elemanları, çöp kutuları, su öğeleri, telefon kabinleri, bilgilendirme panoları, trafik ve yön levhaları, çiçeklikler, gölgeleme elemanları, çocuk oyun elemanları ve spor aletleri, otobüs ve bisiklet durakları gibi kent mobilyalarının yerleştirilmesi, yer döşemeleri ve kaldırımların özenli bir şekilde tasarlanması ve renk, malzeme ve

desen olarak çeşitlendirilmesi, özellikle binaların zemin kat cephelerinde saçak, tente, gölgelik ve balkon gibi girinti-çıkıntılarının eklenmesi ve kapı-pencere yoğunluğunun artırılması ve geometrik olarak farklı ve çeşitli biçimlerin kullanılması mekânın insan ölçeğinde tasarlanmasına katkı sağlayacaktır.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek vardır.

KAYNAKÇA:

Kitaplar:

Alexander, C., Ishikawa, S. and Silverstein, M. (1977). **A pattern language, towns, buildings, construction.** (Second edition). New York: Oxford University Press.

Arnold, H. (1993). **Trees in urban design.** New York: Van Nostrand Reinhold.

Carmona, M. Tiesdell, S. Heath, T. and Oc, T. (2003). **Public places- Urban spaces: the dimensions of urban design.** Oxford, UK: Architectural Press.

Ching, F. (2007). **Architecture: Form, Space and Order.** 3rd ed. John Wiley & Sons.

Dover, V. and Massengale, J. (2013). **Street Design: The secret to great cities and towns.** Hoboken: Wiley.

Gehl, J. (2010). **Cities for people.** Island Press.

Glaser, M. Hoff, M. Karssenberg, H. Laven, J. Teeffelen, J.V. (2012). **The City at Eye Level – Lesson from Street Plinths.** Eburon Academic Publishers. Delft, the Netherlands.

Greene, H. (1976). **Mind and image: an essay on art and architecture.** Lexington: University press of Kentucky.

Hajer, M. and Reijndorp, A. (2001). **In search of new public domain.** NAI Publishers, Rotterdam.

Hall, E. (1966). **The hidden dimension.** Garden City, N.Y.: Doubleday.

Hedman, R. (1984). **Fundamentals of urban design.** Chicago: American Planning Association.

Jacobs, J. (1961). **The death and life of great American cities.** New York: Random House.

Jacobs, A. B. (1993). **Great streets.** Cambridge: MIT Press.

Karssenberg, H. ve Laven, J. (2012). The City at the Eye Level. in Glaser, M. Hoff, M. Karssenberg, H. Laven, J. Teeffelen, J.V. **The City at Eye Level – Lesson from Street Plinths.** Eburon Academic Publishers. Delft, the Netherlands.

Kay, J. H. (1997). **Asphalt nation: how the automobile took over america, and how we can take it back.** Berkeley, CA: University of California Press.

Lovell, N. (1998). **Locality and Belonging.** London: Routledge Publishing.

Low, S. M. (1992). Symbolic ties that bind. In I. Altman, & S. M. Low (Eds.), **Place attachment** (pp. 165–185). New York: Plenum Press.

Marcus, C. C., and Francis, C. (1998). **People places: design guidelines for urban open space**. (Second edition). New York: John Wiley and Sons.

Salingaros, N. A. (2005). **Principles of urban structure**. Amsterdam: Techne Press.

Steel, F. (1981). **The Sense of Place**. Boston: CBI Publishing Company.

Teng, L. (2012). **Human scale development**. School of Planning and Media Design: Blekinge Tekniska Högskola.

Makaleler:

Antonsich, M. (2010). **Searching for belonging—An analytical framework**. *Geography Compass*, 4(6), 644-659.

Berlyne, D. E. (1971). **Novelty, complexity and hedonic value**. *Attention Perception and Psychophysics*, 8(5), 279-286.

Ewing, R., Handy, S., Brownson, R., Clemente, O. and Winston, E. (2006). **Identifying and measuring urban design qualities related to walkability**. *Journal of Physical Activity and Health*, 3(1), 223-240.

Ewing, R. and Handy, S. (2009). **Measuring the unmeasurable: urban design qualities related to walkability**. *Journal of Urban Design*, 14(1), 65-68.

Gehl, J., Kaefer, L. J., and Reigstad, S. (2006). **Close encounters with buildings**. *Urban Design International*, 11(1), 29-47.

Hansen, G. (2014). **Design for Healthy Communities: The Potential of Form-based codes to create Walkable Urban Streets**. *Journal of Urban Design*, 19(2), 151-170.

Hidalgo, M. C., and Hernandez, B. (2001). **Place attachment: Conceptual and empirical questions**. *Journal of Environmental Psychology*. 21: 273-281.

Long, Y. ve Ye, Y. (2019). **Measuring human-scale urban form and its performance**. *Landsc. Urban Plan.* 191, 103612.

Maslow, A. H. (1943). **A Theory of human motivation**. *Psychological Review*, 50, 370-396.

Osman, D.A.M. (2018). **A Place to Meet: The Art of Making the City's Street**. *European Journal of Sustainable Development*, 7(1), 33-45.

Scannell, L., and Gifford, R. (2010). **Defining place attachment: A tripartite organizing framework**. *Journal of Environmental Psychology*. 30: 1-10.

Stamps, A. E. (1999). **Architectural detail, van der laan septaves and pixel counts**. *Design Studies*, 20(1), 83-97.

Stedman, R. (2002). **Toward a social psychology of place: Predictive behavior from place –based cognitions, attitudes, and identity**, *Environmental Behavior*, 34, 561-581.

Bildiriler:

Lennard, S.H.C., Ungern-Sternberg, S., Lennard, H.L. (1997). ***Making Cities Livable, Wege zur Menschlichen Stadt***, International Making Cities Livable Conferences, California.

Radwan, A. H. ve Morsi, A. A. G. (2019). ***The human scale in public spaces. an analytical study of new cairo settlements***. Building The Future "Now": Rights to Better Living, Architecture and Contexts.

Web siteleri:

Burke, S. (2016). **Placemaking and the Human Scale City**. Project for Public Spaces. <https://www.pps.org/article/placemaking-and-the-human-scale-city>. (Erişim: 25.04.2021).

Raporlar:

European Green Capital Network [EGCN]. (2020). **How Can Your City Get To... A Human Scale?**, An Initiative of the European Commission.